

Rozpracovanost spotřebitelské problematiky v programech: Co slibují strany spotřebitelům?

Porovnání programů stran a hnutí

Spotřebitelské fórum, z. ú. u příležitosti blížících se voleb do Poslanecké sněmovny analyzovalo, v jakém rozsahu a kvalitě se programy jednotlivých politických stran a hnutí věnují spotřebitelské politice. S ohledem na postavení v předvolebních průzkumech byly do posouzení zahrnuty následující strany: ANO, ČSSD, KSČM, ODS, TOP 09, KDU-ČSL, SPD a Piráti.¹ Ze zkoumání vyplynulo, že programy politických stran se spotřebitelské problematice příliš nevěnují a případné zmínky práv a postavení spotřebitelů neukazují na přílišnou expertizu politických stran v této problematice. Jan program hnutí ANO má samostatnou sekci „Ochrana spotřebitelů“ s programovými postoji k některým aktuálním otázkám spotřebitelské problematiky, viz dále. Absence programového vymezení politických stran v této věci je v kontrastu s tím, že spotřebitelská problematika byla v obecné rovině často předmětem politických diskusí. V reakci na e-mailové dotazy některé strany poskytly doplňující vyjádření, ale ani ta nepřekročila obecné či ideologicky laděné teze.

O čem se zmiňuje ANO i ČSSD?

Podpora činnosti spotřebitelských organizací, zejména k zajištění informovanosti spotřebitelů, je zdůrazněna v programu ANO i ČSSD. Obě strany rovněž zvláště zmiňují postavení spotřebitelů v ČR ve srovnání s jinými zeměmi EU. ČSSD klade důraz na důkladné prošetření „druhořadosti postavení“ spotřebitelů v ČR. ANO uvádí tezi (pravděpodobně míněnou i coby jednu z priorit evropské politiky ČR), dle které má být v EU dosaženo toho, aby jednotně značené potraviny měly také ve všech zemích stejnou kvalitou. Zároveň v této souvislosti chce podpořit průběžné zvyšování informovanosti spotřebitelů a nezávislé srovnávací testy, což je přístup blízký spotřebitelským organizacím.

Teze jednotlivých stran

Z programů lze dále vybrat či dovodit následující teze. Strany jako TOP 09, které mají v programu odmítnutí tzv. gold-platingu (např. slovy TOP 09 „Nedovolíme státní správě, aby z vlastní iniciativy zpřísnovala dohodnuté evropské normy a pravidla.“), pravděpodobně nebudou usilovat o další posílení postavení spotřebitele, které by vedlo nad úroveň legislativy EU. Přístup ODS ke spotřebitelské problematice je omezen na ideovou tezi, dle které spotřebiteli a šíří jeho volby nejlépe pomůže redukce regulační zátěže výrobců a prodejců, a proto slibují revizi regulací a vyhlášek s cílem zjednodušit proces výroby a prodeje v ČR. ČSSD by chtěla k posílení informované volby spotřebitelů naopak prosadit „semaforové“ značení výrobků, díky kterému by lidé v obchodě měli snáze poznat poctivé a kvalitní potraviny. KSČM v dodatečně zaslaných vyjádřeních poskytla zasvěcený přehled legislativních opatření přijatých v tomto volebním období (problematika tzv. „šmejdu“) a zmínila také problematiku méně kvalitních potravin v ČR oproti jiným zemím EU s tím, že řešení vidí v zajištění většinové potravinové soběstačnosti a potřebu cenové dostupnosti potravin pro české domácnosti. Konkrétnější programové návrhy směřující do následujícího volebního období však ve vyjádřeních nedoplnila. Piráti ve svém programu volají po snížení ceny volání, dat a energií a v dodatečném vyjádření odmítli umělé snižování životnosti výrobků. Své cíle v oblasti spotřebitelské politiky však doplnili jen obecnou tezí, dle které by úprava ochrany spotřebitele měla respektovat „místní, národní zvyklosti a zdravý rozum“. SPD se problematice spotřebitelské politiky ve svém programu nevěnuje. Rovněž tak KDU-ČSL se ve svých dostupných programových tezích omezuje na obecné deklarování závazku zvýšit ochranu práv spotřebitelů. Program žádné z politických stran ani hnutí ANO se pak nevěnoval problematice financování spotřebitelských organizací.

¹ Politické strany a hnutí byly do analýzy vybrány s ohledem na voličské preference (nad 5 %) dle aktuálního výzkumu (STEM červenec 2017) v době začátku analýzy. Celkem byly analyzovány programy následujících politických subjektů: ANO, ČSSD, KSČM, ODS, KDU-ČSL, TOP 09, SPD a Piráti. Všechny politické strany zahrnuté do analýzy byly rovněž osloveny emailem a požádány o poskytnutí informací o jejich plánech týkajících se spotřebitelské problematiky do následujícího volebního období. Doplňující vyjádření nad rámec volebního programu poskytly KSČM, ODS, Piráti a KDU-ČSL. Straně TOP09 se z technických důvodů nepodařilo doplňující vyjádření doručit.

Samostatná sekce o spotřebitelské problematice v programu ANO

Samostatnou sekci věnovanou spotřebitelské problematice obsahuje ze sledovaných programů jen program ANO, proto ji Spotřebitelské fórum, z. ú. podrobilo hlubšímu zkoumání. Hnutí považuje ochranu spotřebitele za jednu z politik, která má přidanou hodnotu také na úrovni EU. Dále se vyslovuje například pro přijetí spotřebitelského zákoníku, který by měl jasně a pro právní laiky srozumitelně nastavit právní vztahy mezi spotřebitelem a obchodníkem. Zde lze za rozhodující považovat to, zda text případného nového zákona skutečně bude mít slibované vlastnosti (zejména zlepšení srozumitelnosti). Pokud by šlo o pouhý přesun částí občanského zákoníku do samostatného zákona, byl by výsledek podle některých spotřebitelských organizací v ČR² spíše kontraproduktivní (nutnost uzpůsobit navykloou praxi by v takovém případě nebyla vyvážena zlepšením srozumitelnosti textu zákona).

Za pozitivní v tomto směru však lze považovat programový záměr ANO vydávat srozumitelný a stručný výklad zákonů a ustanovení vztahujících se k právům spotřebitele a zejména pak návrh na vytvoření databáze anonymizovaných soudních rozhodnutí ve spotřebitelských sporech. Neexistence této databáze je v praxi poměrně citelná. Spotřebitelské spory se vzhledem k nízkým částkám před soudy většinou rozhodují v jedné instanci a v zásadě bez možnosti opravných prostředků. To pak má vliv i na sjednocování judikatury a dostupnost výkladu práva soudy širší veřejnosti. Rovněž tak akcent na aktivity se zaměřením zejména na osvětu a informovanost spotřebitelů lze považovat za vyvážené a pro spotřebitelskou praxi přínosné.

Program ANO se dále hlásí k omezení možnosti soudního přezkumu meritů věci u mimosoudně vyřešených sporů či pro přijetí institutu hromadné žaloby (zde ovšem bez bližší konkretizace, např. zda je podporována varianta opt-in či opt-out). K otázce zda zavést či nezavádět institut hromadných žalob se z ostatních stran vyjadřují již jen Piráti a to rovněž podporou tohoto institutu bez bližší konkretizace jeho formy. Program ANO obsahuje i některé další dílčí návrhy v oblastech, které pramení ze spotřebitelské praxe, jako je návrh na zavedení e-mailového potvrzení telefonického souhlasu s uzavřením smlouvy ze strany spotřebitele u smluv s hodnotou nad 500 Kč.

Jak volební programy zlepšit?

Měsíc před datem voleb tak lze uzavřít, že jen program hnutí ANO má samostatnou sekci věnovanou spotřebitelské politice. Ostatní strany toto téma dosud ve svých programech nezpracovávají buď vůbec, nebo jen v obecné rovině a okrajově. Bylo by proto vhodné, aby v zájmu volebního klání na základě střetu volebních programů i další politické strany zaujaly postoje alespoň k takovým základním legislativním otázkám spotřebitelské problematiky, jako je přijetí či nepřijetí spotřebitelského kodexu, nebo zavedení či nezavádění institutu hromadných žalob. Politické strany, které chtějí mít spotřebitelskou politiku mezi svými prioritami, by dále měly zapracovat také na rozpracování obecných prohlášení o zlepšení postavení spotřebitele do jednotlivých konkrétních programových bodů.

² Společné prohlášení některých spotřebitelských organizací ve věci spotřebitelského kodexu, dostupné na: <http://spotrebiteleskeforum.cz/wp-content/uploads/2016/10/spole%C4%8Dn%C3%A9-stanovisko.pdf>.